

ΜΟΛΩΝ ΛΑΒΕ

Του ΠΕΤΡΟΥ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ

ΔΕΚΕΜΒΡΗΣ του 1955. Ξεψυχάει μέσα σε μια άγρια, σκληρή και ανελέητη ατμόσφαιρα ο παλιός ο χρόνος. Ο Ξένος αρχιδυνάστης, ο Σερ Τζων Χάρντιγκ, τροποποιά τους αποικιοκρατικούς νόμους έτσι που κι' η απλή οπλοκατοχή μπορεί να σε οδηγήσει στην αγχόνη. Ο καιρός είναι παγωμένος και το χιόνι κατακαλύπτει άφθονο τα ηρωικά χωριά της Πιτσιλιάς. Παλιές ιστορικές παραδόσεις, μια αλυσίδα δυναμικών αντιστάσεων κατά των Τούρκων δεσποτών συνθέταν το αγωνιστικό φόντο και έδιναν το αναγκαίο υπόστρωμα και την απαραίτητη υποδομή για τη συνέχιση και την ολοκλήρωση της πολυαιώνης παράδοσης. Ριζοθεμελιωμένοι στις αετοφωλιές του Μαχαιρά και του Πολύστου, της Κυπερούνας και του Κούρδαλι οι συνεχιστές της ένδοξης εθνικοαπελευθερωτικής πάλης της μάνας Ελληνίδας τούτης γης - που χάνεται στην αλισάχνη του χρόνου - κατανικούν του θανάτου τη μοίρα και ξεπερνούν τον ίδιο το θάνατο. Μα δεν μπορούσε κι αλλοιώς να συμβεί, μια και τους βάραινε η χιλιόχρονη πολεμική παράδοση που ξεκινούσε σύρριζα από τους ιστορικά ως τα σήμερα ακόμα αγνώστους θρυλικούς Ελληνοκύπριους καπεταναίους των ορέων, που μαζί τους μόνο οι αυτάδελφοί τους της μεγάλης Ελληνικής πατρίδας μπορούν να συγκριθούν κι οι Σερβοκροάτες Χαϊντούκοι:

Στα βουνά της Πιτσιλιάς, στις ρεματιές και τα λαγκάδια, στα ραϊδιά και τα στεφάνια της μια φούχτα γενναίων παιζογελά με το θάνατο κι αγωνίζεται άνισα με τη ψυχή στα δόντια να διώξει τον τύραννο από τη γη μας. Οι συνθήκες είναι τραγικά δύσκολες. Ο αγώνας τραχύς και κατασκότεινο κι άραχλο προδιαγράφεται στα κοινά μέτρα της λογικής το μέλλον. Καταπληκτικά άνιση η αντιπαράθεση των υλικών και στρατιωτικών δεδομένων των δυο εμπόλεμων. Η προέχταση του βιθλικού παραμυθιού με τον Γολιάθ και τον Δαυϊδ σε σύγχρονα πλαίσια. Και μόνο η πίστη των σκλάβων στο ακαταμάχητο μήνυμα του απελπισμένου αγώνα τους - που κονιορτοποιεί τα κατεστημένα «στάτους κβο» και ανατρέπεται τα στεγανά διαμερίσματα μέσα στα οποία θέλησε με τα παροϊμώδη «ουδέποτε» του να εγκλείσει την ψυχή και την έφεση ενός ολόκερου λαού ένας τραγικά ανεδαφικός κι απίθανο ανιστόρητος

Χόπκινσον - ανατρέπει το ισοζύγιο των δυναμικών και το νόμο των πιθανοτήτων.

Σ' ένα βουνό το Ολύμπο - κοντά στον Πολύστου - στήνει το λημέρι της η ομάδα του Γρηγόρη Αυξεντίου. Οκτώ-δέκα άντρες ντυμένοι στο χακί αντιμετωπίζουν με καταπληκτική δύναμη τη μανία των στοιχείων της φύσης και τη λύσσα των αποικιοκρατικών οργάνων, που τους πλειστούς - παρά τη θέληση τους - σπρώχνει στον άχαρο πόλεμο η απελπισμένη πολιτική των Τόρηδων. Αν η στοιχειώδης πολιτική ευθυκρισία δεν είχε εκλείψει από τις σκέψεις των πολιτικών του Σίτυ, αν των Μυλόρδων οι συνειδήσεις δονούνταν έστω και κατά ελάχιστο από τις χορδές του υπέρτατου ηθικού χρέους προς τον Ελληνισμό και την Ελλάδα - αντίστοιχο κι ανάλογο προς την αειδία ηθική ευγνωμοσύνη που οι αρχαίοι Αθηναίοι έτρεφαν στους ηρωικούς Πλαταιείς - το επαναστατικό ξεσκήμμα του 1955 δεν θάχε ποτέ του συμβεί.

Ύστερα από μια επίπονη και δύσκολη, μακρά νυχτερινή διαδρομή - συνοδευόμενος από συνδέσμους της περιοχής - ο Τεύκρος έφτανε μαζί με τον ήρωα Κυριάκο Μάτση λίγο πριν απ' τα μεσάνυχτα στη σπηλιά του Γρηγόρη. Μέσα δέκα περίπου άντρες γιορτάζουν την ανακύκλωση του χρόνου, προσμένοντας το νέο να φανεί, αφηφώντας το χιόνι που σabaνώνει εδώ και τρεις τώρα μέρες ολούθε τα βουνά και τα διάσελα, προσμένοντας - παρά την εκεχειρία της ΕΟΚΑ - ώρα την ώρα τον εχθρό να φανεί, για να τον αντιμετωπίσουν σταθερά, δυναμικά, με τον αγώνα και τον δυναμισμό του απελπισμένου, που μονάχα οι άντρες της γης μας μέσα στο καταθλιπτικό, στενό χωροδιάγραμμα του νησιού μας μπόρεσαν ν' αναπτύξουν.

Καταδιωγμένος, καταζητούμενος από παντού ο Τεύκρος, με τα αστυνομικά φυλάκια όλα ειδοποιημένα μορφή του στην προμετωπίδα της εφημερίδας της αποικιοκρατικής αστυνομίας - της «γκαζέτας της αστυνομίας», όπως λεγόταν - με δικαιολογημένη την ταραχή και τη συγκίνηση αντικρύζει την είσοδο του στο κρησφύγετο να χαϊρετίζεται με εκρήξεις ενθουσιασμού και χαράς. Ο Νίκος Σπανός δίπλα στο Γρηγόρη, δεξί χέρι του θρυλικού καπετάνιου, πανηγυρίζει κυριολεκτικά που τον συναντά ξανά, έξη και πάνω μήνες τώρα αφ' ότου

χωρίσανε από την Αθήνα για να κατεβούνε στην Κύπρο.

Με τον Γρηγόρη, τον καπετάν Ζήδρο της δημοτικής και λαϊκής Κυπριακής ποίησης, ο Τεύκρος κάθεται ώρες πολλές και μιλάνε, μολονότι για πρώτη φορά βλέποντουσαν. Έχει όμως ο Γρηγόρης μπροστά του την «έκθεση» του Σώζου, του Ξάνθου όπως ήταν το παλιό ψευδώνυμο του Θάσου Σοφοκλέους.

- Είναι σαν να σε ξέρω από χρόνια, ρε Ονήσιλλε, ύστερα από τόσα που μου ανέφερε για σένα ο Ξάνθος. Σάμπως όμως μούλεγε και τίποτε άλλο από ιστορίες για τους φίλους του, τον Ονήσιλλο και το Ρωμανό;

Τα ξημερώματα τους βρίσκουν να μιλούνε, κουκουβιστούς σε μια φωτιά που τρεμπάιζε, για της πατρίδας τη λευτεριά, για τον αγώνα και τις δραματικές του φάσεις, για τις δυσκολίες τις σχεδόν ανυπέρβλητες, για την προσδοκώμενη κατίσχυση της λευτεριάς πάνω στη βάρβαρη βία... Ο βαθύς προβληματισμός του Γρηγόρη από την παρουσία έστω και σποραδικών κρουσμάτων - που δεν αλλοιώνουν βέβαια τον κανόνα μα προξενούν ζημιές ανυπολόγιστες στον αγώνα - ατόμων στον αντάρτικο μηχανισμό με μειωμένη την αγωνιστική διάθεση, κι ακόμα πιο σπάνια την ηθική οντότητα, είναι ολοφάνερος, ιδιαίτερα ύστερα από την δραπέτευση από τις Κεντρικές Φυλακές, την ένταξη του στις ανταρτικές ομάδες και την επαναπροσχώρησή του στις κατοχικές δυνάμεις κατάδικου του κοινού ποινικού κώδικα. Είναι η απόδραση του κατάδικου Π. Χατζ., που τόσο σάλο προξενεί - μετά τη σύλληψή του, και της διαδόσεως πως είχε σταλεί από τους Άγγλους - στις αγωνιστικές γραμμές.

Μα ο λόγος δεν σταματά ως τον αγώνα. Ανοίγει διάπλατα για να διατάμει πτυχές που κανένας ως τα σήμερα ίσως δεν θα υποψιαζόταν πως θα κάλυπτε το πολύπλευρο και ανήσυχο μυαλό του Γρηγόρη. Ο λόγος στρέφεται και στην ποίηση, ακόμα και στην τέχνη, στη λογοτεχνία και σε παλιότερες ευτυχισμένες μέρες. Φαίνεται απίστευτο κι όμως είναι 100% αληθινό το φαινόμενο του Γρηγόρη. Μέσα στα βαθειά άγρια μεσάνυχτα της Δεκεμβριότητας νύχτας του 55, μέσα στο πολικό ψύχος των παγωμένων βουνών μας, με τον εχθρό ώρα την ώρα να φανεί ο Γρηγόρης αφήνει να ξεδιπλωθεί η πολυσύνθετη προσωπικότητά του: Ο ανήσυχος νέος, που προβληματίζεται συνεχώς, που διψά για μάθηση, που μιλά για νεοελληνική λογοτεχνία - μόλις βρήκε τις ελάχιστες στιγμές να ξανοίξει την καρδιά του - μέσα στα κακοτράχαλα βουνά μας, με την απειλητική μορφή του χάρου να φτερακίζει στις βουνοκορφές μας.

Κείνο όμως που για πάντα σημαδεύει την προσωπική επαφή με το Γρηγόρη είναι η ακε-

ραιότητα του χαρακτήρα του, η ειλικρίνεια του, το ήθος του, κι η φαταλιστική, η μοιραία - μπορεί να πει κανένας - προσμονή κι απαντοχή του θανάτου. Όταν κάποτε ο Τεύκρος παρατηρεί πως η φρουρά τους ήταν ελλειπής - δεν αποκλείεται να μην είχαν καν βάλει σκοπιά κεινη τη νύχτα - ο Γρηγόρης τούδειξε τα 3 αυτόματα και τα 7 ντουφέκια που λαμποκοπούσαν στις ανταύγειες της φωτιάς, για να υπογραμμίσει πως η καλύτερη φρουρά τους ήταν εκείνα.

- Ζωντανούς, πάντως - πρόσθεσε - δεν μπορούν να μας συλλάβουν.

Η συνομιλία του Γρηγόρη με τον Τεύκρο συνεχίζεται ως αργά το πρωί, κι αφήνει να ξεδιπλωθεί αβίαστα κι αρμονικά όλη η προσωπικότητά του Γρηγόρη. Μια προσωπικότητα ώριμη, γιομάτη από πλούσιες μορφές και πτυχές δράσης. Από τη βόρεια Ελλάδα ένα σωρό αναζητήσεις ξανάρχονται στη σκέψη, διακινούν τις αναμνήσεις και γεμίζουν την απόμσφαира με ζεστές - πότε χαρούμενες και πότε μελαγχολικές - αναμνήσεις. Η στρατιωτική θητεία στ' ακροσύνορα του Ελληνικού Βορρά και τη Θεσσαλονίκη, με τις μικρές και τις μεγάλες επιχειρήσεις της, με τις κοινωνικές της εκφάνσεις, οδηγούν τη σκέψη σε μια ανεξάντλητη πλημμυρίδα από όμορφες αναπολήσεις. Η περιγραφή της ενέδρας για τη σύλληψη ξένου κατασκόπου σ' ένα βουνό της βόρειας Ελλάδας - που τελικά επιτυγχάνει κι ο κατάσκοπος πιάνεται αιχμάλωτος - η ανεξάντλητη γοητεία των ανεκδότων που είναι νέος είναι φυσικό να κουβαλά μαζί του, ιδιαίτερα σαν έχει τόσο πλατειά ιδανικά και έχει ζήσει σε μια μεγαλούπολη σαν τη Θεσσαλονίκη.

Εκεί όμως που ο Τεύκρος στέκεται σαν σ' έκσταση ήταν η στιγμή που ανακαλύπτει πως ο Γρηγόρης ήταν ξεκακισμένος από τον Παλαμά και τον Βάρναλη, τον Καζαντζάκη και τον Κορνάρο, τον Βενέζη, τον Περάνθη, και τον Κοτζιά ακόμα. Στέκεται ιδιαίτερα στα θέατρα του Καζαντζάκη και τον «Ζορμπά» που και θαυμάζει την όμορφη αρχιτεκτονική λόγου, του ελέφαντα αυτού της σύγχρονης σκέψης της μάνας πατρίδας.

Μια προοδευτική πατριωτική αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων χαράσσει τη θέση του σε κάθε συναφές πρόβλημα, μια θέση που άγγιξε τα όρια του πλήρους κοινωνικού ανασχηματισμού και της οριστικής εξάλειψης της κοινωνικής εκμετάλλευσης. Θέσεις, σκέψεις και όνειρα, που δυστυχώς δεν πρόλαβε να αγωνιστεί για να τα δει να πραγματώνονται στην πατρίδα, που ακόμα αντιπαλαίει για να χαρεί της λευτεριάς τις ηλιαχτίδες.

Από το πλατύ χοροστάσι της καρδιάς ξεπετιούνται καινούργιες αναμνήσεις: Αναμνήσεις από τους συντρόφους της οροσειράς του Πενταδάχτυλου που τους παρουσιάζει στον Τεύ-